

Az óbudai apácák perei az Illésháziakkal Újvásár birtoklása ügyében

Megjegyzések az Illésházi család középkori genealógiájához¹

Csiba Balázs

Lawsuits of the Nuns of Óbuda with the Illésházis for the Possession of Újvásár (Commentaries on the Medieval Genealogy of the Illésházi family)

Abstract

The paper analyses three lawsuits between the nus of Óbuda and the Illésházi family for the possession of Újvásár village, which started probably shortly after 1360 and ended in 1380. The nus won and so they became the owners of the mentioned village until 1782. However, the final judgment contains some suspicious parts pointed out by the present paper. The lawsuits also provide useful information about the medieval genealogy of the Illésházis. The detailed examination of the sources has proved that the aforementioned noble family does not spring from the Salamon 'generatio' as thought by previous research.

Key words: Újvásár (in Slovak: Nový Život); Illésházi family; nuns of Óbuda; genealogy; medieval Csallóköz (in Slovak: Žitný ostrov)

Kulcsszavak: Újvásár; Illésházi család; óbudai apácák; genealógia; középkori Csallóköz

Subject-Affiliation in New CEEOL: History – Middle Ages – 13th to 14th Centuries

Az alábbiakban három pert mutatok be az Illésháziak mint felperesek és az óbudai (klarissza) apácák mint alperesek között, amelyek a csallóközi Újvásár (szlov. Nový Trh) birtoklásáért folytak a 14. század második felében. Joggal gondolhatná az Olvasó, mi értelme foglalkozni egy ilyen „tucatüggel”, azonban az eset több szempontból is figyelemre méltó. Legfőképpen a második per lezárása, tehát a végső ítélet megindokolása érdekes. Emellett a téma lehetőséget nyújt arra, hogy az Illésháziak középkori történetével kapcsolatos eddigi kutatásaim (rész)eredményeit ismertessem, nem utolsó sorban pedig Csallóköz középkori településtörténetéhez is hasznos adatokkal járul hozzá.

A permenetek ismertetése előtt célszerű lenne bemutatni a pereskedő feleket, egyelőre azonban különböző okokból csak azt vázolom, miképp jutottak birtokokhoz Csallóközben az óbudai apácák. Előljáróban annyit viszont mindenképpen le

¹ A tanulmány elkészítését a VEGA V - 18 - 032 - 00 számú pályázata támogatta. Táto štúdia vznikla vďaka podpore grantu VEGA č. V - 18 - 032 - 00 (Vývoj uhorskej rodovej heraldiky v obdobi raného novoveku). Tanulmányom kéziratának átnézéséért és hasznos tanácsaiért Horváth Richárdnak, az MTA BTK Történettudományi Intézet tudományos munkatársának szeretnék őszinte köszönetet mondani.

kell szögezni, hogy a vizsgált időszakban forrásaink az Illésháziakat még Vataiaknak, elvéve pedig Illésvataiknak nevezik. Az Illésházi előnevet a család tagjai többé-kevésbé következetesen csak a 15. és a 16. század fordulója óta használták. Ennek ellenére az egyszerűség kedvéért a munkámban mégis Illésháziaknak nevezem őket annak tudatában, hogy az előnév 14. századi használata anakronisztikus.

Az óbudai apácák csallóközi birtokai

Ismert, hogy az óbudai klarissza kolostort I. Károly utolsó felesége és I. Lajos anyja, Piast Erzsébet alapította 1334-ben. Mint minden egyházi intézményt, a klarisszákat is fennmaradásuk érdekében birtokokkal kellett ellátni. Kapóra jött tehát, hogy az 1350-es években két, csallóközi viszonylatban vagyonosnak mondható nemes, Olgyai Andics és Jányoki Miklós örökös nélkül halt meg. Birtokaik többsége a király adományából az apácák kezére jutott.

Olgyai Andics a Pozsony megyei Olgyáról származó, eredetileg várjobbágy, majd 1281-től IV. László jóvoltából² nemesi család sarja volt. Apja, Péter a vitézségének köszönhetően, valamint annak, hogy jól nősült³, jelentős mértékben gyarapította a családi vagyont. Igyekezete abból a szempontból hiábavalónak tekinthető, hogy az ő ága már fiaival, az említett Andiccsal és Fakóval kihalt.⁴ I. Lajos birtokaikat⁵ 1354. február 2-án Kont Miklósnak, akkor még erdélyi vajdának és szolnoki ispánnak, valamint testvérének, Lökös pohárnokmesternek adományozta.⁶ Az adománylevél kitétele alapján a király fenntartotta magának azt a jogot, hogy megfelelő ellenérték fejében visszavehesse tőlük az eladományozott birtokokat.⁷ Ezzel Lajos később valóban élt is. Kont és testvére 1358-ban megkapták Felsőlendva várát⁸, amiért cserébe visszaadták Andics birtokait a királynak, aki azokat 1360. március 26-án az óbudai apácáknak adományozta.⁹

2 Olgyay I. 112–113. (5. sz.).

3 A Hontpázmány nemzetség cseklésvi ágába tartozó Bökény lányát, Katát vette feleségül. Lukačka 2002, 37–38. Az ő leánynegyede 200 bécsi dénármárkát ért. AO I. 151–152. (140. sz.). Hozománya bizonyára szintén nagy összeg lehetett, amelynek köszönhetően Péter számos birtokot tudott vásárolni.

4 Péter ágával a jövőben egy önálló tanulmányban kívánok részletesebben foglalkozni. Az Olgyaiak eddigi legalaposabb genealógiáját lásd: Nógrády 1999, 142–144.

5 Az eladományozott birtokok pontos azonosítását egy önálló tanulmányban fogom elvégezni.

6 AO VI. 169–170. (104. sz.).

7 „*hoc declarato, quod si non dictas possessiones pro commodo nostro utiles fore conspexerimus et ab eisdem auferre voluerimus, non aliter, nisi datis vel cum propria nostra pecunia comparatis similibus possessionibus pro eisdem possimus auferre a woyuoda et magistro Leukus prenotatis*” DL 4409.

8 AOKt. XLII. 215. (553. sz.). Vö. Engel I. 1996, 312.

9 Püspöki 1981, 144–145. (6. sz.).

A perek

A perek folyamatai (főleg) három dokumentum, mégpedig Bebek István ország-bíró 1368. május 16-i parancslevele¹⁰, Szepesi Jakab országbíró 1376. március 5-i privilegiális oklevele¹¹ és I. Lajos 1380. február 6-i, szintén privilegiális oklevele¹² alapján rekonstruálhatók. Az sajnos nem állapítható meg, pontosan mikor kezdődött a pereskedés a két fél között. Csupán annyi bizonyos, hogy valamikor I. Lajos fent említett 1360. évi adománylevelének kiadása után, máskülönben az apácák nem lettek volna érdekeltek Újvásár birtoklásában.

A felek közötti első pert Bebek István 1364. március 14-i privilegiális oklevele zárta le, amelynek szövege csak (viszonylag tömör) tartalmi átírásban maradt ránk Szepesi Jakab 1376. évi oklevelében. E szerint Illésházi (*Vata*) Miklós fia, János – testvérét, Illést is képviselve – bemutatott Bebeknek két oklevelet a pozsonyi káptalantól. Az országbíró az egyikből megtudta, hogy (Gombai) Kumpurd fiai eladták Újvásárt Andics apjának, Péternek 37 bécsi dénármárkáért. A másikkól azt, hogy ugyanazt a falut Andics az említett Illésháziaknak (*Elyasvata*) adta szolgálataik fejében és 30 széles bécsi dénármárka ellenében.¹³ Ezen okiratok alapján, mivel az apácák képviselője Pál fia, Tamás¹⁴ nem mondott nekik ellent, Bebek Újvásárt az Illésháziaknak ítélte oda, és a pozsonyi káptalan által be is iktatta őket annak birtokába.

Mindennek tükrében azt gondolhatnánk, hogy az ügy ezzel lezárult, de erről szó sincs. Az 1364. évi pünkösd előtti pénteken (május 12-én) Illésházi (*Vata*) Miklós fiai, Illés és János Görgetegi¹⁵ Miklós királyi emberrel György pozsonyi kanonok jelenlétében meg akarták határoltatni Újvásárt, s azt maguk részére iktatni. Ennek azonban Jakus pozsonyi bíró az óbudai apácák nevében, Magyar¹⁶ Madaras¹⁷ Miklós, Miklós fia, Pál és András fia, Pál, Olgyai András fia, Pál¹⁸, valamint Marcsa-magyar¹⁹ János fia, László ellentmondtak. A királyi ember ezért megidézte őket

10 DL 5709.

11 DL 6321.

12 DL 25115.

13 Az első oklevél alatt a káptalan 1298. május 1-i (DL 1500, a pozsonyi káptalan 1347. aug. 7-i átírásából, amely ugyanannak a hiteleshelynek 1375. márc. 18-i privilegiális oklevelében maradt fenn), a másik alatt pedig 1353. december 20-i oklevele értendő, amely Szepesi Jakab 1376. évi oklevelében maradt fenn tartalmi átírásban.

14 Tamás előnevét az elemzett perlekedés során nem tudjuk meg, de biztosra vehetjük, hogy arról a Sámoti Tamásról van szó, aki ez idő tájt gyakran képviselte az óbudai apácákat, például 1363-ban: Eszterházy 24–25. (22. sz.). Továbbá hozzá kell tennem, hogy ez alatt a Sámot alatt szinte biztos nem a mai Sámot értendő, az ugyanis a pozsonyi prépost birtoka volt. Amint azt hamarosan egy készülődő tanulmányban bizonyítani fogom, az említett falu szomszédságában található és nemesek által lakott Bucsuháza és Királyfiát is eredetileg Sámotnak hívták, illetve a ma már nem létező, az esztergomi érsekség nemeseinek birtokát, Benseháza is. Tamás valamelyik, a három utóbb említett falu közül az egyiknek lakója lehetett.

15 Elpusztult település Doborgaz és Vajka hátárában. Vö. például Dobrohošť 156–157 (11. sz.). Az innen származó nemesi családdal egy önálló értekezésben fogok részletesebben foglalkozni.

16 Nem tudom egyelőre kellőképpen bizonyítani, de az itt feltüntetett Magyar falu alatt valószínűleg a mai Nagymagyart kell értenünk.

17 Az oklevélben Miklós ragadványneve *Madaras* alakban szerepel. Ha Madarász-ként kellene olvasnunk, valószínűleg – ahogy a csallóközi Madarász falu neve esetében is – itt *Madaraz* állna.

18 Ő a per további menetében már nem szerepel. Valószínűleg később visszavonta a tiltakozását.

19 E helységnév alatt Kismagyar értendő, amint azt az eddigi kutatásaim egyelőre publikálatlan eredményei bizonyítják.

az Illésháziak ellen Keresztelő Szent János nyolcadára ([1364.] július 1.) a király jelenléte, azaz az országbíró elé. Ezt a méltóságot ekkor Bebek István töltötte be (1360–1369).²⁰

A pert – amint azt Bebek István 1368. évi parancsleveléből megtudhatjuk – a kitűzött időpontról Szent Mihály kvindénájára ([1364.] október 13.) halasztották el. Ekkor Illés a saját és az említett János fia, Mihály fiú (*puer*) nevében, akire a per szállt az apja halála után²¹, az ellentmondóktól a tiltakozásuk okát kérte. A már említett Pál fia, Tamás az óbudai apácákat képviselve, valamint Madaras Miklós a többi fent megnevezett nemes nevében elmondták, hogy az Illésháziak a határjárás során az apácákat királyi adomány címén megillető Jóka (*Ilka*) faluból és magyar birtokrészeiből, valamint a nemesek magyar és marcsamagyari örökös birtokaikból nagy részeket szerettek volna Újvásárhoz kapcsolni.²² Ezt hallva Illés azt állította, hogy Újvásár vétel jogán őket illeti meg. Mivel az egyik fél sem tudott bemutatni oklevelet a birtokaik határaitól, az országbíró írásban megkérte a győri káptalant, hogy kiküldött emberei jelenlétében a feleket egy-egy királyi ember képviselve, a következő húsvét nyolcadán ([1365.] április 20.) végezzék el újra a határjárást, mégpedig előbb Illés, majd az alperesek útmutatása alapján. Ha ezek egyeznek, ki-ki birtokrészét határjelekkel egymástól elválasztva iktassák a feleknek. Ha nem, akkor Csallóköz szokása szerint (*iuxta consuetudinem terre Challokuz*)²³ végezzék el a peres birtokrész becsűjét, majd az egybegyűlt szomszédoktól és határosoktól tudakolják meg, melyik fél állít igazat a határjelekkel kapcsolatban, majd minderről a káptalan tegyen jelentést Szent György nyolcadára ([1365.] május 1.).

A tárgyalás egy újabb halasztás után mindenszentek nyolcadán ([1365.] november 8.) folytatódott, amikor Illés bemutatatta Bebek Istvánnak a győri káptalan jelentését. A káptalan az említett húsvét utáni hétfőn ([1365.] április 21.) a felperesek részére kiküldte Mihály dékánt Sámoti János fia, Péter²⁴ királyi emberrel, az alperesekére pedig Balázs kanonokot és Benedek karpapot Szapi Kancs fia, János-sal.²⁵ A határjárást a parancslevelben foglaltak alapján végezték el. Ennek során az alperesek négy helyen ellentmondtak. Az összegyűlt szomszédok azt vallották, hogy a vitás földterületek Fakó és Andics mesterek birtokában voltak, tartozékaikat is közösen használták, akárcsak később a királyné (Erzsébet) és a nádor is

²⁰ Engel I. 1996, 8.

²¹ „*in quem presens causa mortuo eodem Iohanne patre eiusdem secundum regni consuetudinem extitisset redundata*” Ennek tükrében kijelenthető, hogy János valamikor 1364. május 12-e és október 16-a között halt meg, tehát mindenképpen 1364-ben.

²² „*per reambulacionem metarum dicte possessionis Vyusar magnas particulas terre ad eandem possessionem eorum Vyusar applicare voluissent*”

²³ Ez a szófordulat gyakran előjön a forrásokban. Egyelőre nem tudom, miként kell értelmezni.

²⁴ Vele kapcsolatban is hasonló megjegyzést kell tennem, mint Pál, fia Tamás esetében (ld. 14. jegyzet).

²⁵ Logikus lenne ezt a Szap falut a maival azonosítani, azonban a helyzet ennél bonyolultabb. Kutatásaim során nyilvánvalóvá vált, hogy a Somorja szomszédságában fekvő, ma már nem létező Becske és Gancsháza falvakat eredetileg szintén Szapnak hívták. Mindkét település nevét máig megőrizték Somorja dülőnevei (Unti 2002, 216.), sőt Gancsházát megtaláljuk még a Habsburg Birodalom ún. Katonai Felmérés térképein (ld. <https://mapire.eu/hu/browse/country/>, letöltés ideje: 2018. szept. 15.). Az itt említett János apja, Kancs (forrásainkban általában *Konch* vagy *Kanch* alakban fordul elő) után nevezték az ő Szap nevű birtokát Kancsnak vagy Kancsházának, amely az idők során Gancsházára módosult. Minderről, tehát a Becskei és Gancsházi családról egy önálló tanulmányban fogok részletes elemzés nyújtani.

(Kont Miklós), majd Illés visszaszerezte azokat.²⁶ Marcsamagyari János fia, László érdekében két határos, a perben alperesként résztvevő Madaras Miklós, valamint Vatai Péter fia, János²⁷ azt állították, hogy az egyik vitás és két márkára felbecsült földarab Lászlót illeti meg.

A győri káptalan oklevelének bemutatása után az országbíró igazságot szeretett volna szolgáltatni, ám ekkor az apácák ügyvédje kijelentette, hogy azok birtokai Újvásártól el vannak választva, amit a szomszédok oklevelével be is tud bizonyítani. Bebek elrendelte, hogy ezeket bőjtközép nyolcadán ([1366.] március 18.) mutassa be neki. A további tárgyalást ezután néhányszor ismét elhalasztották, így a per Szent György nyolcadán ([1368.] május 1.) folytatódott. Mihály fiút és Illést már az utóbbi fia, Miklós képviselte, az összes alperest pedig ugyancsak Pál fia, Tomás, aki bemutatta Bebeknek annak 1367. május 26-i oklevelét²⁸, amelyben átírta Szécsi [Miklós] országbíró 1357. december 3-i privilégiumát, amely átírva tartalmazza [Zsámboki] Miklós nádor 1345. augusztus 12-i, szintén privilegiális oklevelét.²⁹ A nádor említett – más szempontból egyébként nagyon érdekes – oklevelében előfordul ugyan Újvásár neve, de ügyünkben aligha volt felhasználható. Valószínűleg Bebek ezért nem írta át szövegét legalább tartalmilag, s nem is vette figyelembe a döntése meghozatalában.

Mivel az apácák ügyvédje más dokumentumokat nem tudott felmutatni, ezért az országbíró eskületét rendelt el Illésnek a bárókkal, főpapokkal és más nemesekkel 70 márkára felbecsült földterületek ügyében. Mindezt úgy, hogy az akkor elkövetkezendő Szent Mihály nyolcadának ([1368.] október 6.) első napján az egyik vitás határjelnél kettedmagával, másnap a következő határjelnél ismét kettedmagával, végül harmadnap a többi földterületnél hatvanhatodmagával, akik közül kettőnek határosoknak kell lenniük, tegye le az esküt. Ha ezt meg tudja tenni, iktassák be őt a vitás területek birtokába, ha pedig nem, akkor az alperesek részére kell azokat iktatni. Minderről pedig a feleknek az országbírót mindenszentek nyolcadán ([1368.] november 8.) kell a pozsonyi káptalan jelentésével informálni. Fontos megjegyezni, hogy a parancs szövegébe utólag betoldották, hogy ha Illés időközben meghalna vagy súlyosan megbetegedne (*si ipsum mori aut gravi infirmitate prepeditum esse contingerit*), akkor az esküt fiának, Miklósnak kell letennie. Ennek alapján úgy sejtem, Illés egészsége ez idő tájt már nem szolgálhatott jól, és ez a feltevés a későbbi fejlemények tükrében nem is alaptalan.

Bebek István 1368. évi parancslevele itt ér véget. A per további lefolyásáról Szepesi Jakab okleveléből szerezhetünk tudomást, amelynek narrációja meglehetősen szűkszavú. Csupán annyit árul el, hogy az említett eskületét a király parancslevelében megtiltotta, majd mivel időközben Illés meghalt, a per fiára, Miklósrá szállt. Ezután Bebek *iuxta regni edictum* elrendelte, hogy Miklós és Mihály mutassák be

26 „*prenotate possessiones, prefato modo specificate, fuissent sub dominio magistrorum Fakou et Andich et ipsas usi fuissent, ut ipsis placuisset et earundem utilitates, prout uni placuisset et alteri, communiter percepissent et eodem modo domina nostra regina et dominus palatinus conservassent, postmodum ipse Elias predictam possessionem Wyuasar reobtimebat, similiter usus fuisset et in dominio earundem particularum possessionariarum et terrarum extitisset et esse deberet*”

27 Ö minden bizonnyal a Bánkvatai család tagja. Csiba – Federmayer – Nagy 2015, 18. és 45.

28 DL 3777.

29 AO IV. 521–533. (320. sz.).

azokat az okleveleket, amelyek alapján egész (*totam*) Újvásárt birtokolják. Majd Bebek halála után az országbírói méltóságot Szepesi kapta meg, aki a pert [1376.] Gyertyaszentelő Boldogasszony nyolcadára (február 9.) halasztotta.

Ez a nagyon felületes összefoglaló több szempontból sem pontos. Bebek István az országbírói méltóságban 1369. július 12-ig mutatható ki, utána – rövid ürese-dés után – valamivel több mint három évig Szécsi Miklós volt az országbíró. Igaz, Szepesi Jakab 1372-ben nem egész két hónapig betöltötte a méltóságot, de tartósan csak 1373 és 1380 között. Közben rövid ideig Cudar Péter is (1372–1373) megfordult ebben a méltóságban.³⁰ A per tehát nem kerülhetett Bebektől egyenesen Szepesi elé. Ráadásul a fent említett, az eskütelélt eltiltó királyi parancslevél, amely 1369. szeptember 15-én kelt, fennmaradt. Eszerint az óbudai apácák és a többi alperes nevében elpanaszolták I. Lajosnak, hogy az Illésháziak, akik közül csak Illést említik néven, a szeptember 10, 11 és 12-én leteendő esküt elmulasztották, s azt a pozsonyi káptalan oklevelével szeptember 19-re halasztották. Ez okból kifolyólag a király megtiltotta a káptalannak, hogy ehhez kiküldje hiteles emberét, valamint felszólította, parancsolja meg nekik, hogy Szent Mihály előestéjén ([1369.] szeptember 28.) késlekedés nélkül jelenjenek meg az ügy rendes bírāja előtt (*coram iudice ordinario dicte cause*).³¹ Az esküteléltelnek a parancslevélben leírt módja megegyezik azzal, ahogy azt Bebek 1368-ban megparancsolta, de az időpont nem egyezik. Úgy látszik, ezt Bebek időközben elhalasztotta. Fontosabb azonban, hogy mindennek ismeretében ő már nem rendelhette el az Illésháziaknak az oklevelek bemutatását, hiszen csak 1369 júliusáig volt országbíró. Ha gyanakvó lennék, azt gondolnám, hogy Szepesi fent ismertetett eseményleírása mögött az a szándék húzódik meg, hogy valamit eltitkoljon...

Térjünk vissza a Szepesi által kitűzött nyolcadhoz! Az apácákat ezúttal már egy bizonyos Emőkei (*Emeke*) Dénes fia, Mihály képviselte, Illésházy Miklós pedig Mihályt is, akit ekkor már nem neveztek fiúnak. Először az apácák képviselője bemutatatta I. Lajos már említett 1360. évi privilegialis oklevelét, majd Miklós a pozsonyi káptalan 1353. évi, Újvásár megvételét tanúsító és Bebek István 1364. évi oklevelét, amellyel az Illésháziaknak ítélte oda a falut. Mindezek után már csak az ítélet kihirdetése maradt hátra.

Szepesi Jakab a név szerint felsorolt bárókkal és főpapokkal úgy döntött, hogy Újvásár az óbudai apácákat illeti meg. Egyrészt azért, mert Illés és János, amikor Andics még élt, nem mutattak fel semmilyen okmányt arról, hogy Újvásár az övék. Akkor sem, amikor annak (magtalan) halálával a falu a királyi koronára háramlott, és azt követően sem, hogy Kont Miklós megkapta a falut. Ráadásul nem tudtak bemu-

³⁰ Engel I. 1996, 8.

³¹ DL 5810. Megjegyzem, hogy a pozsonyi káptalan, a királyi parancslevélre válaszoló relációjának hátoldalán a következő perbeli feljegyzést olvashatjuk: „*Pro dominabus Michael Pagan, a(ctores) Nicolaus et Michael personaliter, Elyas et Michael filius Iohannis similiter personaliter; ad octavas Martini sine crastinacione commissione et mandato eo, quod ad easdem octavas hominem regium et capituli Posoniensis testimonium, coram quibus quoddam iuramentum deponere debuisset Elias annotatus; partibus etiam pacificandi annuimus.*” Ezt úgy értelmezhetjük, hogy a tárgyalást az említett időpontról (1369. szept. 28.) Sz. Márton nyolcadára ([1369.] nov. 18.) halasztották amiatt, hogy az Illésháziak nem tudtak az esküteléltre hozni királyi embert és a pozsonyi káptalan tanúbizonyosságát, de megengedték a feleknek a kibékülés lehetőségét. Erre – legalább is a későbbi fejlemények ismeretében – nem került sor.

atni sem eltöltő, sem tiltakozó oklevelet az ellen, hogy a falu a nádor birtokába jutott. Másrészt azért, mert Andics a nyúlzigeti (ma Margit-sziget) kolostorban lakó, név szerint nem említett özvegye azt állította, hogy tudomása szerint férje sosem adta el Újvásárt, és amíg élt, annak birtokában volt. Ráadásul amaz az oklevél, amely szerint Andics apja, Péter megvette Újvásárt Kumpurdtól és testvéreitől, Andicsnál volt, majd halála után Illéssel visszaküldte (mármint Andics özvegye) azt Kumpurd özvegyének. Emiatt az az oklevél, amelyet Illés és János mutattak be Újvásár megvásárlásáról, gyanúsnak tűnik, és minden bizonnyal ők állították ki a káptalannal.³²

Andics özvegyével, illetve vallomásának igazságtartalmával kapcsolatban felmerül néhány elég erős kétely:

1) Miért küldte volna vissza [Gombai] Kumpurd özvegyének az Újvásár megvételéről szóló oklevelet? A Gombaiak nem mentek volna vele semmire, mert abban az áll, hogy eladták a falut Andics apjának, Péternek. Ez a kedvesség azért is érthetetlen, mert Andics özvegye bizonyára tudta, hogy Kumpurd fiai 1347-ben – egyébként jogtalanul – megpróbálták férjétől visszaszerezni Újvásárt, és emiatt pereskednie is kellett.³³ Meg kell említeni azt is, hogy az oklevél biztosan nem került vissza Kumpurd özvegyéhez, mert az az Illésháziak birtokában volt. Ezt abból sejtethetjük, hogy Illés fia, Miklós 1375-ben átíratatta a pozsonyi káptalannal.³⁴ Mindehhez hozzátehetjük még, hogy Andics özvegye – a királyság törvényeit ismerve – aligha rendelkezhetett férje vagyonával³⁵, tehát az egész oklevél-visszaküldős történet sántít.

2) Az is furcsa, hogy állítólag Kumpurd özvegyének küldte vissza az oklevelet. Kumpurd a forrásokban 1298 és 1307 között mutatható ki, három fia közül pedig kettő 1353 előtt már nem élt.³⁶ Ezek alapján valószínűtlennek tűnik, hogy anyjuk – akiről egyébként semmit sem tudunk – 1354-ben még életben lett volna. Egyéb-

32 „tamen quia nobis lege requirentibus (helyesen: requirente) annotatus Nicolaus filius Elie hoc, ut idem Elias pater suus ac Iohannes filius Nicolai et per consequens ipse memorato Andych vivente et eciam post mortem eiusdem, illis vicelicet temporibus, dum eadem possessio Vyusar ad manus regias et tandem ad manus predicti domini Nicolai Konth palatini devenisset, in dominio ipsius possessionis fuissent et eandem possiderint, nullo evidenti documento declarabat, nec declarare assumpmebat, nec eciam aliquas litteras protestacionales vel prohibicionales super eo emanatas, ut iam dicta possessio Vyusar premissio iure empticio eis pertinuerit et in dominium eiusdem ex aliquibus causis racionabilibus introire non valuerint, exhibebat, nec in futurum se exhibere posse referabat, religiosa eciam domina relicta ipsius Andych, in claustrum beate Virginis de Insula Leporum residens, per nos requisita ad sue religionis statum et consciencie sue puritatem id fatebatur, ut ipse Andych dominus et maritus suus ad suum scitum numquam eandem possessionem Vyusar prefato Elie filio Nicolai et Iohannis fratri suo vendidisset, sed ipse Andych semper in dominio eiusdem vita sibi comite existente fuisset, sed hoc bene verum foret, ut ipsa, videlicet relicta Andych litteras privilegiales predicti capituli Posoniensis, mediantibus quibus eadem possessio Vyusar a predicto Kumpurd et fratribus suis predicto Petro patri ipsius Andych fuisset devoluta, apud se habuisset et eadem litteras mortuo predicto Andych per predictum Eliam domine relicte prefati Kumprud remisisset et sic visis litteris premissio littere empcionales in facto predicto possessionis Vyusar vocate per ipsos Eliam et Iohannem fuissent emanate in capitulo ante dicto et pro eo ex causis premissis in facto emanacionis ipsarum litterarum dicti capituli Posoniensis patencium, per ipsum Nicolaum coram nobis exhibitarum, suspicio non modica oriebatur et ob hoc eadem littere capituli Posoniensis patentes vires non habere agnoscebantur”

33 Minderre lásd: Csiba 2018, 46–47.

34 DL 1500.

35 Ennek ékes bizonyítéka, hogy természetesen csak a hozományának és jegyajándékának kifizetésére volt jogosult, amiről oklevéllel is rendelkezünk. AOKt. XXXVIII. 125. (107. sz.).

36 Csiba 2018, 67–68.

ként Andics özvegye az oklevél-visszaküldéssel tulajdonképpen elismerte volna a Gombaiak jogát Újvásárra, ami azt jelentené, hogy a falu jogtalanul került az óbudai apácákhoz.

3) Andics özvegyének a perben való szereplése is rejtélyes. Szepesi Jakab sehol sem említi, hogy megjelent volna előtte az apácák képviselőjével. Megfogalmazása szerint megkérdezte őt (*per nos requisita*), de hogy mikor és hol, nem árulja el. Ha az özvegy vallomása – legalábbis úgy tűnik – volt a perdöntő bizonyíték az ügyben, ki igazolta a személyazonosságát? Honnan tudta Szepesi, hogy a megkérdezett asszony valóban Andics özvegye? Vallomása ugyanis annyira kitalálnak és logikátlannak tűnik, hogy személy szerint még abban sem vagyok biztos, hogy valóban Andics igazi özvegyével van-e dolgunk.³⁷

4) Figyelemreméltó az özvegy azon állítása is, amely szerint Illés és János az Újvásár eladásáról szóló 1353. évi oklevelet a pozsonyi káptalanban állította ki. Ezzel tulajdonképpen azt mondta, hogy mindez Andics tudomása nélkül történt, és a káptalan csalt. Ez elég súlyos vád, mégsem lett kivizsgálva.

Fejtegetéseimben eléggé merészeket állítok, de a gyanúm megalapozottságát alátámasztandó összegezzük mindazt, amit ez idáig megtudtunk a két fél közti perrekről. Bebek István országbíró 1364. március 14-én ítélte oda Újvásárt az Illésháziaknak annak az oklevélnek tanúsága alapján, amelynek az apácák ügyvédje nem mondott ellent, tehát elismerte, hogy a falu jogosan a felpereseket illeti meg. A következő per nem is Újvásár birtoklásáért folyt, hanem azokért a vitás földterületekért, amelyeket az Illésháziak – a szomszédok vallomása szerint is jogosan – Újvásár határához szerettek volna kapcsolni. A per során az apácák ügyvédje a falut többször is az Illésháziakénak mondta.³⁸ Az után, hogy Bebek István 1368. május 16-án elrendelte az Illésháziaknak az eskületételt, kuszává válnak a dolgok. Szepesi Jakab – amint láthattuk – pontatlanul vázolta a per további menetét, majd főleg Andics állítólagos és a semmiből felbukkanó özvegyének vallomása alapján nyerték el az apácák Újvásárt.

Szepesi másik indoklása viszont, tudniillik hogy az Illésháziak nem tiltakoztak Újvásár eladományozása miatt, jogosnak tűnik. Az országbíró megfogalmazása szerint erről nem tudtak oklevelet felmutatni. Elképzelhetőnek tartom, hogy az Illésháziak mégiscsak tiltakoztak, csak az ezzel kapcsolatos bizonylataikat Bebek 1364. évi ítélete után nem tartották meg, hiszen nem volt rájuk többé szükségük. Azt biztosra vehetjük, hogy be akarták magukat iktatni Újvásár birtokába, másképp ugyanis nem tudom elképzelni, miért keletkezett a legelső per. Az Illésháziak védelmében még hozzátehetjük azt is, hogy nem ritka jelenség az, hogy adományozás vagy birtokvétele után a kedvezményezett vagy a vásárló az adott birtokba csak jóval

37 Andics felesége több forrásban is előfordul, de sajnos egyikben sem említik nevén. Püspöki Nagy Péter vele kapcsolatban megjegyzi, hogy valószínűleg az ő révén jutott Újhely-Jóka az óbudai apácák birtokába. Állítását egyrészt egy 1720. évi tanúkihallgatásra alapozza, másrészt azt feltételezi, hogy az említett birtokot az özvegy hitbére és jegyajándéka fejében kapta, akinek a halála után az előbb a nyúlzigeti, majd az óbudai apácákra szállt. Püspöki 1981, 40. Véleményem szerint ez téves következtetés, ugyanis Andics jókai birtokrészeit – amiről egyébként Püspöki is tud – az apácák adomány címén nyerték el. Ráadásul rendelkezünk adattal arról, az özvegy a férje birtokaiból járó hitbérét és jegyajándékát pénzben kapta meg még Kont Miklóstól és testvérétől. AOKt. XXXVIII. 125. (107. sz.).

38 Például „*ad possessionem eorum* [ti. az Illésháziaké] *Wyvasar*”, vagy „*a prefata possessione Wyuasar dictorum actorum*”.

később iktattatta be magát. Hogy más példát ne említsek, az apácák 1360. évi adományaik statúcióira valamivel több mint 7 évvel később, 1367-ben került sor.³⁹

A felsoroltak fényében úgy vélem, az Illésháziak esetében az igazságszolgáltatás igazságtalanságot szolgáltatott. Tudták ezt ők maguk is, és nem kívántak Szepesi döntésébe belenyugodni. Illés fiai, Miklós, István és Péter a sérelmeiket magának a királynak panaszolták el, amikor az 1379 decemberében Nagyszombatban tartózkodott lányának, Máriának Luxemburgi Zsigmonddal való eljegyzése alkalmából.⁴⁰ I. Lajos az ügyet a különös királyi jelenlét elé rendelte vízkereszt nyolcadára ([1380.] január 13.), meghagyva az Illésháziaknak, hogy mutassák be okleveleiket. A pert már 1380. február 6-án lezárták, az Illésháziak nem értek el semmit, ráadásul a király az ügyben örök hallgatást parancsolt meg nekik. Így lettek az óbudai apácák Újvásár birtokosai egészen az 1782. évi feloszlásukig.

Újvásár

Ha Újvásár birtokviszonyait szeretnénk tömören összefoglalni, azt a következőképpen tennénk. Első birtokosa – legalábbis amit a rendelkezésünkre álló forrásaink alapján kijelenthetünk – az esztergomi keresztések konventje volt. 1279-ben a falut eladták [Gombai] Kumpurdnak, majd az ő fiai 1298-ban az Olgynak.⁴¹ A fent említett Andics halálával a birtok a királyi koronára háramlott, és a már ismertetett módon az óbudai apácák tulajdonába jutott. Megjegyzendő, hogy a falu a neve alapján vásártartó település⁴², erre azonban ezen kívül semmilyen más adat nem utal. Kutatásaim során nem találtam ennek egyértelmű bizonyítékát, még háromvásáros perbeidézés formájában sem. Ennek alapján arra következtetek, hogy vásárt itt csak nagyon rövid ideig tartottak, bár nem zárom ki annak lehetőségét, hogy a jövőben újabb adatok előkerülésével az állításomat módosítani kell majd.

Bebek István fentebb idézett, 1368. május 16-i parancslevele tartalmaz olyasmit, amit – jelen ismereteim szerint – más középkori oklevél nem: Újvásár határjárását.⁴³ Valószínűleg ez az oka annak, hogy a parancslevelet – az efféle irattípusra

39 Niekolko prameňov 97–108. (1–7. sz.)

40 „in festo Conceptionis beate Virginis de novo preterito pro celebracione et compago federis matrimonii precelse et inclite domine Marie, nate nostre preclare, serenissimo principi domino Sigismundo, filio siquidem excelsi principis domini Karuli, pridem imperatoris Romanorum et regis Bohemorum, marchioni Brandenburgensi, in quadam nostra civitate regali potissima et opima Tyrnauia nominata anulo fidei subarrate in eandem civitatem unacum prelati et baronibus regniq̄ue nostri primatibus et proceribus atque primis gressus nostros direxissemus”

41 Csiba 2018, 46–47.

42 Ekként tartja számon Újvásárt Weisz Boglárka is. Weisz 2013, 413.

43 „prima meta a meridie incipetur, que separaret possessionem ipsorum filiorum Nicolai Wata vocatam penes aquam Atakor, ubi eciam alia meta possessionem nobilium de Chenkezfalua separaret ibique circa dictam aquam a parte aquilonis una meta nova erecta esset; et sic ipsam aquam transeundo et per modicum spacium ad occasum solis eundo unam novam metam erectam reperissent, que a parte meridionali ad possessionem Chenkezfalua, a parte vero aquilonari possessionem Vyusar separaret et iterum iuxta dictam aquam Atakar a parte meridionali de Marchamagyar haberetur, ubi ipsa aqua Atakar communiter unacum Vyusar, scilicet per medium dividendo uteretur, ubi Iacobus, iudex Posoniensis, particulam terre, prescriptis metis inclusam, usque ad fluvium Beuldyr earundem dominarum fore allegasset, quam particulam terre visa sui qualitate, quantitate et valore unacum aliis probis viris in duabus marcis

nem jellemző módon – nem selejtezték ki az óbudai apácák levéltárából. Az abban leírt határjárás Csallóköz történeti földrajza szempontjából nagyon érdekes adatokat tartalmaz. Azok részletes elemzését más források adataival összevetve lenne érdemes elvégezni, amely egy terjedelmesebb tanulmány témája lehetne. E helyen csupán azt emelném ki, hogy Újvásár környékén négy folyó is létezett, ami világosan mutatja, hogy Csallóköz középkori tájképe a maihoz képest nagyon eltérő volt.

estimassent; demum ipsam aquam Athakar transeundo ab occidente unam metam antiquam terream invenissent et tandem ad aquam Beuldir vocatam devenissent, cuius aque medietas a meridie possessioni Magyar pertineret, alia ab aquilone possessioni Wyuasar, quam Ladislaus filius Michaelis inter se positam asseruisset et pro distincione possessionis sue Marchamagyar et Wyuasar fluvium Athakar seu vallem esse dixisset; quam quidem particulam terre litigiosam, per ipsam metam et vallem inclusam, similiter in duabus marcis estimassent; et posthec ipsam aquam Beuldir transeundo ad quoddam pratum pervenissent, ubi unam novam metam erectam conspexissent, quam inter terram Mathie filii Iohannis de Eghazasmagyar ab aquilone et ab oriente possessione Wyuasar distinguere asseruissent; tandem ad unam viam a parte aquilonis eundo penes lacum dicti Mathie unam metam erectam invenissent et sic ad eandem plagam aquilonalem procedentes ad plures metas, de novo erectas, ad quoddam fossatum antiquum transseuntes, ubi similiter novam metam erectam idem Elias ostendisset possessioni sue Wyuasar distingentem ibique Nicolaus dictus Madaras et lakus, iudex prenotatus, in personis prescriptarum religiosarum dominarum metas a fluvio Beuldir usque ibi ostensas in possessione earum Eghazasmagyar contra prohibitionem erectas fore dixissent, cuius ostensionis in contrarium metas ipsius possessionis [...] Magyar hoc ordine ostendissent: primo a parte aquilonis in eodem prato unam metam terream antiquam ostendissent, a qua meta versus plagam orientalem tres metas terreas et antiquas post sese positas ostendissent, a quibus ad unum lapidem erectum duxissent, quem pro meta positum dixissent; deinde versus meridiem declinando ad quendam monticulum transsivissent, in cuius latere quasdam elevaciones [...] terrarum metas esse asseruissent; dehinc fluvium Beuldir pro dicta possessione Magyar distingentem a possessione Wyuasar retulissent, quod pratum seu particulam terre in octo marcis estimassent; abhinc iuxta demonstracionem ipsius Elie ad fluvium Zymand pervenissent, ubi unam metam ex novo positam conspexissent et ipsum fluvium transeundo ad aliam novam metam pervenissent, de qua versus plagam [...] meridionalem procedendo per metas novas ad fluvium Losey vocatum devenissent, ubi lakus, iudex, terram ipsam predicto fluvio Zymand et ipsis metis inclusam possessioni religiosarum dominarum Wylak vocate seu Ilka asseruisset, quam quidem particulam terre in una marca estimassent; dehinc ipso fluvio Losey transfretato idem Elias prope eundem fluvium in una terra arabili unam novam metam [...] possessioni sue Wyuasar distingentem ostendisset, de qua plurimas metas usque fluvium Beuldir dixisset, quas ipse lakus, iudex, in possessione predictarum dominarum contra prohibitionem erectas esse et metas dicte possessionis Wylak seu Ilka fluvium Lasey, qui egrederetur de fluvio Beuldir et tenderet ad fluvium Zymand pro distincionibus metarum haberi et distinguere a possessione Wyuasar dixisset, quam quidem terram per ipsas metas et fluvios inclusam salvo pomerio, in quo centum et sexaginta arbores fructifere el]titissent, in viginti marcis estimassent, exceptis etiam prurus cerusis et merusis et parvis fructiferis arboribus, quarum estimacionem discussioni baronum commisissent.” A szögletes zárójel – amint az szokás – az írásanyag sérült részeit jelzik. A határjárást leíró résznél a hártya lyukas, ennek ellenére nem tűnik úgy, hogy hiányozna valamilyen szöveg. Arra kell gondolnunk, hogy a lyuk már a parancsvévlé megírásakor is megvolt.

Az Illésháziak

A mai napig él az a tényként kezelt feltevés, hogy az Illésháziak az Eszterháziakkal egy nemzetségből, a Salamon nemből származnak. A fent ismertetett és általam már évekkorábban elemzett per kapcsán merült fel bennem a gyanú, hogy a valóságban – legalábbis a rendelkezésünkre álló források alapján – erről szó sincs. Ennek már hangot is adtam az MA szakdolgozatomban.⁴⁴ Mielőtt érveimet bővebben kifejteném, tekintsük át, kik és milyen adatok alapján jutottak a téves elmélet megalkotására. Főleg három szerzőt – Wertner Mórt, Eszterházy Jánost és Karácsonyi Jánost – kell ezzel kapcsolatban megemlíteni.

Az első az Illésháziakat a Salamon nemhez Fejér György egyik regesztájára⁴⁵ hivatkozva sorolja, amelyet Nemák F(erencnek), az illésházi birtokok igazgatójának vallomása alapján iktatott az okmánytárába. Maga Wertner is megjegyezte, hogy a híradás nem ellenőrzött, s Eszterházy János megnyugtatóan be is bizonyította⁴⁶, hogy kevés hitelt érdemel. Ez okból ennek részletes ismertetésétől eltekintek.

A közös származásról szóló tézis elterjedésében Eszterházinak volt oroszánrsze. Az Eszterházy családról és oldalágairól írt – a témát tekintve mai napig alapvető – monográfiájában fejtette ki, hogy III. Béla egyik 1186. évi (egyébként hamis) oklevelében⁴⁷ említett Salamon nembeli Mokud utódai két főágot hoztak létre, az illésházit és az eszterházit.⁴⁸ Állítását semmilyen adattal nem támasztotta alá. Akkor vajon miért ragaszkodott ennyire a közös származáshoz? Véleményem szerint e téren befolyásolták őt Rajcsányi Ádám (1698–1766) királyi kamarai levéltáros adatai. Mindez bővebb magyarázatot igényel.

1868-ben az akkori nagylégi (Pozsony megye) plébános, Sárvány Endre három részben publikált a *Magyar Sion*ban egy – tudományosnak csak erről túlzással nevezhető, de korával kapcsolatosan forrásértékkel bíró – munkát az említett falu plébániájának történetéről.⁴⁹ Ehhez nagy mértékben felhasználta hivatali elődje, Csicsay László (1799–1831)⁵⁰ feljegyzéseit. Ezek között találta az ősi csallóközi családneveiről azokat az adatokat, amelyeket Csicsaynak Rajcsányi Ádám küldött el, és amelyek állítólag Pozsony megye levéltárából kerültek elő.⁵¹ Érdemes lenne Rajcsányi megállapításaival részletesen foglalkozni, erre azonban most nincs lehetőség. Annyi biztos, hogy észrevételei a fennmaradt oklevelek ismeretében tévesnek minősíthetők. Többek között azt állítja, hogy az Illésháziak és az Eszterháziak a Magyar nemből származnak⁵², miközben bizonyított tény, hogy az utóbbi család

44 Csiba 2015, 35–37.

45 CDH VII/3. 24–25. (XVIII. sz.).

46 Eszterházy 1901, 57. (11. jegyzet).

47 Reg. Arp. I/1. 47. (146. sz.).

48 Eszterházy 1901, 4–5.

49 Sárvány 1868.

50 Sárvány 1868, 515. és 672.

51 „Spect. ac. Clar. quandam [így – Cs. B.] D. Adamus Rajcsányi de eadem Exc. Com. R. H. Aul. Archivii Conservator, perscrutatis A. Com. scriniis – in quibus Antiquissima Litterar. monumenta asservantur, de nonnullis, in specie autem de infrascriptis Insulae Csalóköz antiquis Familiis sequens ad petitum meum sentimentum mihi submisit.” Sárvány (1868) 595. Kíváncsi lennék, hogy erre pontosan mikor került sor, ugyanis Rajcsányi 1749-ig volt levéltáros (1766-ban halt meg; Eckhart 1915, 156–157), Csicsay pedig egészen 1831-ig nagylégi plébános (Sárvány 1868, 672.).

52 „Ex Generatione de Magyar condescendunt familiae de Magyar, Zerhás [ti. az Eszterháziak – Cs.

tagjai a Salamon nemzetség leszármazottai. Az Olgyai családról, amely az előbb említett Magyar nemből veszi eredetét⁵³, pedig azt írja, hogy a Vata nemből származnak.⁵⁴

Hasonló pontatlanságból akad még bőven Rajcsányi fejtegetéseiben. Maga Eszterházy János is polemizál velük, sőt állításaitól egyértelműen elhatárolja magát.⁵⁵ Továbbá megjegyzi, hogy Rajcsányi szerint az Illésháziak őse egy bizonyos Illés fia, Balázs volt, de ezzel nem ért egyet, mert őt a Tonkházi család egyik ága továbbterjesztőjének tartja.⁵⁶ Véleményét magam is osztom, még ha Karácsonyi János azt bizonygatja, hogy Eszterházy ebben az esetben téved⁵⁷, de erre alább még visszatérek. Ezek alapján számomra nehezen felfogható, miért ragaszkodott Eszterházy foggal-körömmel, ráadásul a két család közös származását bizonygatók véleményeit megcáfolva és kétségbevonhatatlan adatok hiányában az Illésháziak besorolásához a Salamon nembe. Pedig velük kapcsolatban nem járt rossz úton, ugyanis lábjegyzetben közölt egy családfatörédeket, amelyen valóban a későbbi Illésháziak elődei szerepelnek.⁵⁸

Úgy hiszem, a vázolt tények tükrében egyértelműen kijelenthető, hogy az Illésháziak és az Eszterháziak egy nemzetségből, a Salamonból való származtatása nem áll biztos alapokon. Én a következőkben az Illésháziak középkori leszármazásrendjét leellenőrizhető okleveles adatokkal alátámasztva fogom bemutatni. Abból indultam ki, hogy a fent boncolgatott perben a Vataiak egy ízben Illésvatai előnévvel (1353) is előfordulnak, amely könnyen átalakulhatott Illésházivá. Tehát ha a perben szereplő személyeket össze tudjuk kötni a már egyértelműen Illésházi nevet viselőkkel, bebizonyosodik, hogy valóban az Illésháziak elődei pereskedtek az apácákkal. Amint arra már utaltam, az Illésházi előnév következetes használata a középkor végén mutatható ki, mégpedig egy testvérpár, Illésházi Mátyás és György esetében. Az utóbbi nem más, mint korának egyik legjelentősebb politikusa, az 1608-ban nádorrá választott Illésházi István nagyapja, tehát a családhoz való tartozása megcáfolhatatlan.

Fontos leszögezni, hogy az Eszterháziak és mellékágaik, a Tonkháziak és a Bévataiak is használták a Vatai, valamint a Salamoni és Salamonvatai előneveket (ez utóbbi kettő nyíltan utal a Salamon nemből való származásukra), illetve az Eszterháziak még a Szerházit is. (Az Eszterházi csak az újkorban vált általánossá.) Ez alapján elméletileg azt gondolhatnánk, hogy minden Vatai előnévvel szereplő személy a Salamon nemhez sorolandó, erről azonban koránt sincs szó. Már egy 1239. évi (bár nem minden gyanútól mentes) oklevél is arról tanúskodik, hogy a Vatai előnevet a Salamoniakon kívül mások is használták. Miklós alországbíró előtt ugyanis több Pozsony megyei várjobbágy és várnépbeli család, akik között Vatai Márton, Benedek és Karácsony, illetve egy másik Vataból származó Buztoss, Domoz és Balasouosy is felbukkannak, pereskedett az egész Salamon nemmel (*totā genera-*

B.], *Illésház, Tankház, Gumba;*” Sárváry (1868) 596.

53 Wertner 1892, 177–182. (Egyébként sok pontatlansággal.)

54 „*ex generatione vero de Vatha familiae de Vatha, Chenkez, Óga, Zár et Lég*” Sárváry 1868, 596.

55 Eszterházy 1901, 4. (7. jegyzet) és 6. (11. jegyzet).

56 Eszterházy 1901, 34. (8. jegyzet).

57 Karácsonyi 1901, 26. és 29–30.

58 Eszterházy 1901, 35. (15. jegyzet).

cione Salamonis, qui sunt in Watha et in Salamon) egy bizonyos Wata másképp Általútaljaföld (*que vulgo vocatur Altholwtholyafewld*) nevű földért.⁵⁹ Látjuk tehát, hogy nem minden Vatai előnevű személy a Salamon nem tagja.

Térjünk vissza most már az Illésháziakhoz! A leszármazásrendjüket e helyen nagyon tömören – egyébként szokásomtól eltérően a család női tagjainak mellőzéseivel – mutatom be. Részletesebben majd a jövőben egy önálló tanulmányban, ugyanis bizonyosra veszem, hogy vannak még adatok, amelyeket idáig még nem sikerült fellelnem. Először tekintsük át, mit tudunk meg róluk az óbudai apácákkal folytatott perekből. Egy testvérpárral, **Illéssel** és **Jánossal** ismerkedtünk meg, akiknek az apját **Miklós**nak hívták. Az utóbbi először 1353-ban fordul elő, mégpedig abban az oklevélben, amelyiket Andics özvegye Szepesi Jakab előtt hamisnak titulált. János 1364-ben halt meg, amikor fia, **Mihály** még gyerekkorban volt. Ő Szepesi ítéletének kihirdetésekor, 1376-ban még biztosan élt, de ezután eltűnik a forrásainkból. János ágát ezzel le is zárhatjuk.

Illés 1369-ben még biztosan életben volt, de valószínűleg akkor már sokat betegeskedett, vagy nagyon idős volt. Ezután már csak fiai, **Miklós**, **István** és **Péter** szerepeltek a forrásokban. Ők hárman azok, akik Szepesi ítélete ellen tiltakoztak I. Lajosnál 1379-ban, majd a következő év februárjában számukra újra kedvezőtlen döntés született. Péterről ez az egyetlen adatom, Miklós első általam ismert említése pedig 1375-ből való, amikor a fentebb említett oklevélátírást kérte a pozsonyi káptalantól. **János** nevű fia 1397 és 1424 között⁶⁰ több ízben is előfordul, arról viszont, hogy lettek volna utódai, nincs híradás. István nyomára egy 1376 és 1392 közötti⁶¹ forrásban bukkantam. Egyetlen fiát ismerem, mégpedig **Andrást**, akivel 1397-ban találkozunk.⁶²

Illésnek a három bemutatott fián kívül még kettő volt. **László** sosem szerepel aktívan az oklevelekben. Róla csupán azért van tudomásunk, mert 1398-ban említik az özvegyét, Süli András lányát, Ilonát.⁶³ Az eddig ismertetett négy fivérnek valószínűleg nem születtek gyerekei, ezért kijelenthető, hogy az Illésházi családot Illés ötödik, minden bizonnyal legfiatalabb fia, **János** vitte tovább. Rá vonatkozóan csupán egy 1421. évi oklevélben⁶⁴ találtam adatot. A későbbi forrásokban előbukkanó Illésháziak valamennyien az ő leszármazottai. Legjobb tudásom szerint az egyik fiát, **Mihályt** először 1436-ban említik, a másikat, **Lőrincet** pedig 1440-ben.⁶⁵ Az előbbi még 1476-ban biztos élt, az utóbbi azonban legutoljára 1458-ban szerepel aktívan az általam eddig fellelt forrásokban.⁶⁶ Mindehhez hozzátehetjük, hogy Lőrinc már 1474 előtt, Mihály pedig 1481 előtt meghalt. Erre abból következtetek, hogy a

59 CDSI II. 34–35. (48. sz.). Az oklevél legújabb kritikáját lásd. Reg. iudicum (15. sz.). Szeretnék köszönetet mondani Szócs Tibornak, hogy munkája kéziratát rendelkezésemre bocsájtotta.

60 1397: ZsO I. 528. (4792. sz.), 1424: ZsO XI. 205–206. (515. sz.).

61 1376: SNA, HmBk 28-2-14 (Monast. 1573, DF 227017), 1392: DL 7728 (Zsigmond király 1392. dec. 1-i parancslevele).

62 ZsO I. 528. (4792. sz.).

63 ZsO I. 570. (5154. sz.).

64 ZsO VIII. 230. (795. sz.).

65 1436: SNA, HmBk 3-9-4 (Monast. 456, DF 225871), 1440: SNA, HmBk 2-3-21 (Monast. 211, DF 225632, a pozsonyi káptalan hátlapi feljegyzése).

66 1458: DL 67978, 1476: SNA, HmBk 33-2-17 (Monast. 2002, DF 227446).

feltüntetett években már özvegyeikkel találkozunk.⁶⁷ Jóllehet Mihály egyértelműen gyakrabban szerepel a forrásokban, témánk szempontjából azonban Lőrinc a fontosabb, Mihálynak ugyanis minden bizonnyal nem voltak utódai.

Lőrincnek két fiát ismerem, mégpedig **Mátyást** és **Györgyöt**. Ha az Olvasó figyelmesen követte a tanulmányomat, ezek a nevek ismerősek lehetnek számára. Ők ugyanis azok, akikről azt állítottam, hogy már következetesen használták az Illésházi előnevet. Ez az jelenti, hogy sikerült genealógiailag összekötni őket az óbudai apácaikkal pereskedőkkel. Még mielőtt az általam ismertetett leszármazásrendet összevetném az eddigi szakirodalom állításaival, lássuk, mit mondhatunk el a két testvéréről.

Mátyásról először 1474-ban hallunk.⁶⁸ Tudjuk, hogy egyeteme(ke)t járt személy⁶⁹, aki Mátyás királytól 1484-ben gyulafehérvári prépostságot, kanonikátust és egyéb tisztségeket nyert.⁷⁰ Az illésházi templomban a máig fennmaradt sírköve szerint 1510. augusztus 20-án temették el.⁷¹ György is nagyon érdekes személyiség, akinek az életpályáját egy önálló tanulmányban kívánom feldolgozni. Első ismert említése szintén 1474-ből származik, az utolsó pedig 1524-ből⁷², azonban nem zárható ki annak lehetősége, hogy megérhette az újkort. Biztosan még a középkorban született két fia, **Tamás** (Illésházi István nádor apja) és **Gergely**, akikkel 1518-ban találkozunk. Mindehhez hozzá kell fűzni, hogy az Illésházi család felemelkedése Mátyással, de főleg Györggyel kezdődött.⁷³

Fontos megjegyezni, hogy vannak olyan adatok is, amelyek megkérdőjelezhetik a leírt leszármazásrend helyességét. Például egy 1450. évi oklevél Lőrinc és Mihály apjaként Illést tünteti fel⁷⁴, tehát eszerint neki a már említett ötön kívül még két fia lett volna. Meggyőződésem, hogy itt a *filii Elie*t nem szabad szó szerint értelmezni, ugyanis Illés utódai használták az ő nevét ragadványnévként. Ez legjobban György esetében mutatható ki, akit szinte minden esetben Illyés Györgyként említenek a források. Véleményem szerint a *filiius Elie* ezt fejezi ki latin nyelven. E felvetés helyességét Mihály példáján szemléltethetjük. 1475-ben már csak *Elie* áll a neve mellett *filiius* nélkül, 1481-ben pedig már a magyar változat (*Illes*).⁷⁵ Egyébként is nehezen elképzelhető, hogy az 1369 körül elhunyt Illés fiai 1450-ben még éltek volna, s hogy 81 éven keresztül nem szerepeltek volna a forrásokban.

Nagyobb nehézséget okoz megmagyarázni egy 1400. évi oklevelet, amely arról tanúskodik, hogy a pozsonyi káptalan előtt a felsorolt úszori nemesek elzalogosítottak Görgetegi István özvegyének, Katalinnak bizonyos récsei, csöllei és úszori birtokrészeket, amelyek „*condam Iohannis filii Elye de Vatha extitissent*”.⁷⁶ Biztosra

67 1474: Eszterházy 89. (72. sz.), 1481: uo. 102–104. (78. sz.).

68 DL 17558 (Mátyás király 1474. márc. 13-i parancslevele).

69 Haraszi – Kelényi – Szögi 2017, 228.

70 DL 103026.

71 Kovács – Görföl 2002, 94.

72 1474: lásd a 68 jegyzetet, 1524: DL 24011.

73 Pálffy Géza az Eszterházi, Illésházi és Pálffy családok példáján bemutatott, a korajúrkori karrierlehetőségről szóló – egyébként remek – tanulmányában Mátyást és Györgyöt sajnos nem is említi. Pálffy 2009.

74 SNA, HmBk 4-5-5 (Monast. 515, DF 225926). Ebben egyébként ráadásul – bizonyára tévesen – két Illés fia, Mihály szerepel.

75 1475: Zichy XII. 298–300. (242. számban), 1481: Eszterházy 102–104. (78. sz.).

76 SNA, HmBk 14-16R-12 (Monast. 1314, DF 226780).

vehetjük, hogy itt a *condam* szót nem mint „néhai Jánosé”, hanem mint „egykor Jánosé” kell értelmezni, hiszen Illés fia, János 1421-ben még életben volt. Azt is kijelenthetjük, hogy az említett birtokokat – bár az oklevél erről nem tesz említést – zálogjogon bírta, máskülönben nem kerültek volna vissza az úszoriakhoz.⁷⁷ Ezt bizonyítani látszik a pozsonyi káptalan egy három évvel korábbi oklevele, amelyben Úszori Benedek arra panaszkodott, hogy néhai Csölle Sándor elzalogosított bizonyos récsei birtokrészeket Gutori Péter lányának, néhai Katalin asszonynak, aki Illésházi Miklós fia, János és István fia, András *actavája* volt, és ők most azokat hatalmasul használják.⁷⁸ Ez alapján felmerül a gyanú, hogy ha itt Miklós fia, János szerepel, akkor lehetséges, hogy az 1400. évi adat is rá vonatkozik, és a *filiius Elie* ragadványnévként kell értelmezni, valamint ez alapján az 1421. évi adatot is. Mindez azt jelentené, hogy Illésnek nem volt János nevű fia, és a későbbi Illésháziai Illés János nevű unokájának leszármazottai. Jelenleg nem tudom ezt a problémát megnyugtatóan megoldani, ezért ehhez még további adatok felkutatása szükséges. Célkitűzésem szempontjából, tehát igazolni azt, hogy a család nem a Salamon nemből származik, ez lényegtelen. Egyelőre tartom magam ahhoz az állításhoz, hogy létezett egy Illés fia, János. A legfőbb érvem ezzel kapcsolatosan egy 1458. évi oklevél, amelyben *Michael et Laurencius filiius condam Iohannis filiius Elie*-n kívül *Stephanus filiius Elie* özvegye, Ilona is szerepel.⁷⁹ Istvánról tudjuk, hogy Illés fia volt, és nem valószínű, hogy a *filiius Elie* alakot János esetében ugyanabban az oklevélben másképp kelljen értelmezni.

Nézzük meg még azt, mit mondhatunk el Illés és János testvérek felmenőiről. Tudjuk, hogy apjukat Miklósnak hívták, aki minden bizonnyal a forrásokban 1288 és 1303 között kimutatható Vatai **Illés** fiával, **Miklóssal**⁸⁰ azonosítható. Nagy kár, hogy Miklós nagyapja (*avus*) az 1303. évi oklevélben nincs nevén említve, ugyanis fordított esetben valószínűleg még többet elmondhatnánk az Illésháziai elődeiről. Egyelőre Illést kell a család legrégebbi ismert ősének tekintenünk. Minden bizonnyal ő a falu névadója is, hiszen a 14. században élt Illés nevű unokája már használta prédikátusként az Illésvata alakot, sőt testvére, János is. Az ő utódai szintén. Ehhez hozzáfűzhető, hogy Illés fia, Miklósnak volt egy harmadik fia is, amire abból következtethetünk, hogy az említett 1303. évi oklevelet 1314-ben egy Vatai Miklós fia, **László** irattatta át a pozsonyi káptalannal.

Vessük össze az itt ismertetett leszármazásrendet a korábbiakkal. Karácsonyi János az Illésháziai ősének egy Salamon fia, Illést tart, aki 1281 és 1314 között fordul elő a forrásokban, és akinek három fia volt: Ivánka, Balázs és Bacsó.⁸¹ A fentebb ismertetett adatok tükrében Karácsonyi értelmezését tévesnek kell minősíte-

77 Azt, hogy az Illésháziai az Úszoriak révén jutottak birtokokhoz a megnevezett falukban, onnan tudjuk, hogy azok az utóbbiak örökös birtokai voltak. Az eredetileg Récsén lakó, majd a 14. században Úszorra és Csöllére költöző nemesek genealógiájával egy önálló tanulmányban fogok foglalkozni.

78 SNA, HmBk 14-16R-23 (Monast. 1319, DF 226785). A birtokok használatától eltiltott személyek között Illés fia, Miklós is szerepel, de én ezt elírásnak tekintem, mert ő 1380 után nem szerepel az oklevelekben. A zálogosítás egyébként 1358 körül történhetett. DL 4784 (a pozsonyi káptalan 1358. aug. 22-i oklevele).

79 DL 67978.

80 1296: ÁÚO V. 331–332. (211. sz.), 1303: RDSI I. 126–127. (238. sz.).

81 Karácsonyi 1901, 26.

ni, ráadásul az általa felsorolt személyek Veszprém megyében éltek, az Illésháziak pedig Pozsony megyében mutathatók ki. Rajcsányi véleménye Karácsonyiéra hasonlít, így kijelenthető, hogy ő is rossz nyomon járt. Eszterházi János sem győzött meg minket az Illésháziakkal kapcsolatos állításairól. Látjuk tehát, hogy a Salamon nemből való származtatásuk mellett nagyon kevés érv szól. Hozzáteszem, hogy az általam felsorolt személyek a forrásokban a Vatai, Illésvata vagy Illésházi prédikátusok különböző alakjaival szerepelnek, Salamonival vagy Salamonvataival sohasem. Az Illésháza alak általam ismert első előfordulása (*Ilyeshaza*) 1468-ból származik.⁸²

Amit még figyelembe tudunk venni az Eszterháziak és Illésháziak egy nemzetségbe való sorolása kapcsán, az a körülmény, hogy Illésházi Mátyás és György testvéreként 1483-ban Tonkházi Bálintot találjuk.⁸³ Véleményem szerint ebben az esetben a *frater* szó alatt inkább bizalmas viszony, mintsem valódi testvéri kapcsolat értendő. Tudjuk ugyanis, hogy György és Mátyás apját Lőrincnek hívták, Bálintét pedig Kelemennek.⁸⁴ Szerencsére ezen kívül még arról is rendelkezünk adattal, hogy Lőrinc feleségét Ilonának hívták, aki történetesen az imént említett Kelemen lánya volt.⁸⁵ Ezek szerint Ilona és Bálint testvérek voltak, ebből pedig az következik, hogy Bálint Illésházi Mátyás és György nagybátyja és nem testvére volt.

Az Illésháziak és Eszterháziak egy nemzetségből való származása ellen szól a címerük is. Az előbbieket címerképe a nyilvesszővel átlőtt nyakú sas, az utóbbiaké a griff volt⁸⁶, holott közös eredet esetén kimutatható lenne valamiféle hasonlóság. Már Karácsonyi János is publikálta Illésházi György 1502. évi pecsétlenyomatát, jöllehet azt a Salamon nem címerének titulálta.⁸⁷ Egyébként ezen a nyilvessző még nincs jelen, fontosabb azonban azt megjegyezni, mennyire hasonlít az Illésháziak címere a Bánkvatai, másképp Vajasvatai nemesek címerére. Róluk valószínűsíthető, hogy (pozsonyi) várjobbágy származású nemesi család⁸⁸, és ha már címerük ennyire hasonlít, feltételezhető – de hangsúlyozom, hogy egyelőre nem bizonyítható – a közös származásuk az Illésháziakkal. Ennek bizonyítása újabb szöveget verne az Illésházi és Eszterházi családok közös eredetéről szóló, amúgy is gyenge lábakon álló elmélet koporsójába.

82 SNA, HmBk 31-1-9 (Monast. 1955, DF 227404).

83 DL 105037 (Mátyás király 1483. márc. 15-i oklevele).

84 Lásd például Eszterházy 68–69. (58. sz.).

85 Eszterházy 89. (72. sz.) és 102–104. (78. sz.).

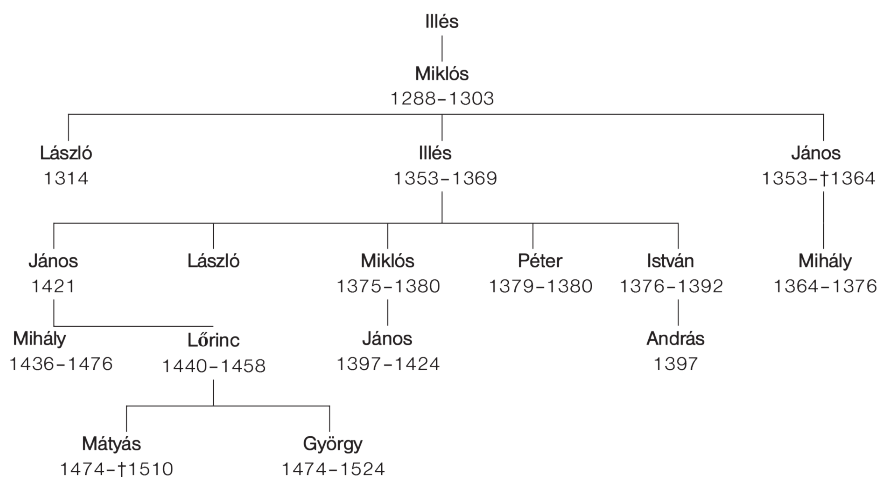
86 Federmayer 2006. Eszterházy 1901, 85–86.

87 Karácsonyi 1901, 154. A bizonylat eredetije: DL 46594. Hozzá kell tenni, hogy Fejér György nagyon rövid regesztá formájában, címerleírás nélkül publikálta Zsigmond király 1436. évi, az állítólagos Eszterházi András részére szóló címeradományát. CDH X/8. 622. Eszterházy János ezzel kapcsolatban egy helyen (Eszterházy 1901, 85. [94. jegyzet]) megjegyzi, hogy emlékei szerint ezt olvasta, de nem emlékszik pontosan az oklevéltárra, más helyen (Eszterházy 1901, 64. [22. jegyzet]) pedig Fejér rossz olvasatára hívja fel a figyelmet. Mivel a szóban forgó oklevél – amely esetünkben nagyon értékes lenne – eredetijét nem sikerült fellelnem, Eszterházy állításait sem megcáfolni, sem megerősíteni nem tudom.

88 Csiba – Federmayer – Nagy 2015.

Összegzés

Az Újvásár birtoklása ügyében zajlott perekkel kapcsolatban sikerült rávilágítani arra a tényre, hogy a végleges ítélet, illetve annak megindokolása tartalmaz gyanús elemeket. Ennek ellenére évszázadokra meghatározta az említett falu birtokviszonyait. Újvásár határjárásának köszönhetően gyarapodtak ismereteink Csallóköz történeti földrajzáról, ráadásul a pereskedések nagyon hasznos adatokkal járultak hozzá az Illésháziak középkori genealógiájához. Górcső alá vettem a család származásával kapcsolatos korábbi elméleteket, és arra a megállapításra jutottam, hogy az Illésháziak nem eredeztethetők a Salamon nemzetségből. Az általam ismertetett leszármazásrend további kutatásokkal még bizonyára pontosítható lesz.

Források

AO = Nagy Imre – Tasnádi Nagy Gyula (szerk.): *Anjoukori okmánytár. Codex diplomaticus Hungaricus Andegavensis*. I–VII. kötet. Budapest: MTA, 1878–1920.

AOKt. = Kristó Gyula – Blazovich László – Géczy Lajos – Almási Tibor – Kófalvi Tamás – Tóth Ildikó Éva – Makk Ferenc – Piti Ferenc – Sebők Ferenc – Teiszler Éva – B. Halász Éva – Rábai Krisztina – Papp Róbert (szerk.): *Anjou-kori oklevéltár. Documenta res Hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia*. I–XV., XVII., XIX–XX., XXII–XXXIV., XXXVII–XXXVIII., XL., XLII., XLVI–XLVII. Budapest/Szeged: Magyar Országos Levéltár kiadványai, 1990–2017.

ÁÚO = Wenzel Gusztáv (szerk.): *Árpádkori új okmánytár. Codex diplomaticus Arpadianus continuatus*. I–XII. Pest: Eggenberger Ferdinánd, 1860–1874.

CDH = Fejér, Georgius (szerk.): *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*. Tom. I–XI. Buda: Typographia Regiae universitatis Ungarice, 1829–1844.

CDSI = Marsina, Richard (szerk.): *Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae*. I–II. Bratislava: Academia scientiarum Slovaca, Obzor, 1971–1987.

DL-DF = Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Diplomatikai Levéltár és Diplomatikai Fényképgyűjtemény.

Dobrohošť = Csiba Balázs (szerk.): Pramene ku genealógii predialistov Ostrihomského arcibiskupstva z Dobrohošti. *Štúdie z histórie. Historia nova* 9. [online] 2015. 147–169.

Eszterházy = Eszterházy János (szerk.): *Az Eszterházy család és oldalágainak leírásához tartozó oklevéltár*. Budapest: Athenaeum, 1901.

Monast. = Monasterium.net (online: <http://monasterium.net/mom/home>)

Niekoľko prameňov = Csiba Balázs (szerk.): Niekoľko prameňov k stredovekému osídleniu Žitného ostrova. *Štúdie (ne)dávnych čias. Historia nova* 8. [online] Bratislava: Stimul, 2014. 95–108.

Olgay I. = Csiba Balázs (szerk.): Az Olgay család levéltárának oklevelei (1250–1378). *FONS*, XXII. évf. 1. sz., 2015, 103–163.

Reg. Arp. = Szentpétery Imre – Borsa Iván (szerk.): *Regesta regum stirpis Arpadianae critico-diplomatica. Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke*. I–II. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1923–1987.

Reg. iudicum = Szócs Tibor (szerk.): *Az Árpád-kori országbírók, udvarbírók és helyetteseik okleveleinek kritikai jegyzéke. Regesta iudicum curie regie, reginalis et ducalis et vices gerencium eorum tempore regum stirpis Arpadianae critico-diplomatica*. (Kézirat)

RDSI = Sedlák, Vincent (szerk.). *Regesta diplomatica nec non epistolaria Slovaciae*. I–II. Bratislava: Veda; Academia scientiarum Slovaca, 1980–1987.

SNA, HmBk = Slovenský národný archív, fond Hodnoverné miesto Bratislavská kapitula.

Zichy = Nagy Imre – Nagy Iván – Véghely Dezső – Barabás Samu – Kammerer Ernő – Döry Ferencz – Lukcsics Pál (szerk.): *A zichi és vásenkeői gróf Zichy-család idősb ágának okmánytára. Codex diplomaticus domus senioris comitum Zichy de Zich et Vasenkeo*. I–XII. Budapest: MTT, 1871–1931.

ZsO = Mályus Elemér – Borsa Iván – C. Tóth Norbert – Neumann Tibor – Lakatos Bálint – Mikó Gábor (szerk.): *Zsigmondkori oklevéltár*. I–XIII. Budapest: Akadémiai Kiadó; Magyar Országos/Nemzeti Levéltár, 1951–2017.

Irodalom

Csiba Balázs (2015): *Osídlenie západnej časti Žitného ostrova v stredoveku* (Diplomová práca). Bratislava, FiF UK BA.

Csiba Balázs (2018): Genealógia pôvodných šľachticov z Hubic – rod Gombai. *Eruditio – Educatio*, 13. évf. 2. sz., 45–68.

Csiba Balázs – Federmayer, Frederik – Nagy Róbert (2015): Komorský radca Lukáš Vattay, richtár Štefan Vattay, ich rodina v Prešporoku a stredovekí predkovia na Žitnom ostrove. *WOCH*, 3. évf., 16–49.

Eckhart Ferenc (1915): A magyar kamarai levéltár szervezése a XVIII. században. *Magyar Könyvszemle*, 23. évf. 3-4. sz., 151–169.

Engel Pál (1996): *Magyarország világi archontológiája 1301–1457*. I–II. kötet. Budapest: História-MTA TTI (História Könyvtár. Kronológiák, Adattárak 5.).

Federmayer, Frederik (2006): Sfragistický pohľad na erb Iľešháziocov. Erb udelený erbou listinou a jeho užívanie v praxi. In *Erbové listiny*. Szerk. Šimiš, Milan. Martin: Slovenská

genealogicko-heraldická spoločnosť.

Haraszi Szabó Péter – Kelényi Borbála – Szögi László (2017): *Magyarországi diákok a prágai és krakkói egyetemeken 1348–1525*. II. kötet. Budapest: ELTE Levéltára, (Magyarországi diákok a középkori egyetemeken 2.).

Karácsonyi János (1901): *Magyar nemzetségek a XIV. század közepéig*. III. kötet. Budapest, MTA.

Kovács László – Görföl Jenő (2002): *Középkori templomok a Csallóközben*. Dunaszerdahely: NAP Kiadó.

Lukačka, Ján (2002): *Formovanie vyššej šľachty na západnom Slovensku*. Bratislava: MINOR.

Nógrády Árpád (1999): Olgyai Helmes Zsigmond birtokainak sorsa (Esettanulmány a későközépkori nemesi szolidaritás kérdéséhez). In *Emlékkönyv Rácz István 70. születésnapjára*. Szerk. Kovács Ágnes. Debrecen: KLTE Történelmi Intézet, 139–156.

Pálffy Géza (2009): Pozsony megyéből a Magyar Királyság élére. Karrierlehetőségek a magyar arisztokráciában a 16–17. század fordulóján. Az Esterházy, a Pálffy és az Illésházy család felemelkedése. *Századok*, 143. évf. 4. sz., 853–882.

Püspöki Nagy Péter (1981): *Boldogfa*. Bratislava: Madách.

Sárváry Endre (1868): A nagyléghi plébánia története. *Magyar Sion*, 6. évf. 7–9. sz., 513–521, 586–597, 667–680.

Unti Mária (2002): *Csallóköz földrajzi nevei. Dunaszerdahelyi járás*. Dunaszerdahely: Csemadok.

Weisz Boglárka (2013): *A királyketteje és az ispán harmada. Vámok és vámszedés Magyarországon a középkor első felében*. (Magyar Történelmi Emlékek, Értekezések). Budapest: MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet.

Wertner Mór (1892). *Magyar nemzetségek a XIV. század közepéig*. II. kötet (I–Z). Temesvár: Csanád-egyházmege Könyvsajtó.